

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF PRACTICAL PSYCHOLOGISTS IN THE CONTEXT OF SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL REHABILITATION

Стаття присвячена дослідженню проблеми професійної діяльності практичних психологів закладів освіти України в контексті соціально-психологічної реабілітації учасників освітнього процесу. Розкрито актуальність цієї проблеми та потребу оновлення професійного стандарту професії «практичний психолог в закладах освіти». У статті представлено результати роботи групи науковців Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи Національної академії педагогічних наук України з розробки та впровадження «Програми підвищення кваліфікації практичних психологів з навчання методикам і технологіям постковідної соціально-психологічної реабілітації учасників освітнього процесу». У публікації розкрито структуру та зміст програми, описано процес апробації та впровадження, наведено результати емпіричного дослідження щодо вивчення сформованості професійних умінь практичних психологів в контексті соціально-психологічної реабілітаційної роботи. впровадження програми. Автором визначено 12 професійних компетентностей, які необхідні для надання ефективних соціально-психологічних реабілітаційних послуг здобувачам освіти, їх батькам та педагогам освітніх установ. Проаналізовано результати дослідження сформованості компетентностей у групи психологів закладів освіти Вінницької та Чернівецької областей, що проходили навчання за цією програмою. Відзначено позитивну динаміку зростання професійної компетентності щодо обізнаності та оволодіння методиками і технологіями постковідної соціально-психологічної реабілітації учасників освітнього процесу. Показники сформованості професійних умінь у переважної більшості психологів по завершенню навчання перемістились з середнього рівня (у 38%–62% до початку навчання) на достатній (30–60%) та високий (30–47%). Узагальнені показники по завершенню навчання коливалися в межах 7,4–8,4 балів – достатній рівень для ефективної роботи.

Ключові слова: методики, технології, практичний психолог, професійні компетентності, постковідна соціально-психологічна реабілітація.

The article is devoted to the study of the problem of professional activity of practical psychologists of educational institutions of Ukraine in the context of social and psychological rehabilitation of participants in the educational process. The relevance of this problem and the need to update the professional standard of the profession of "practical psychologist in educational institutions" are revealed. The article presents the results of the work of a group of scientists of the Ukrainian Scientific and Methodological Center for Practical Psychology and Social Work of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine on the development and implementation of the "Program of Professional Development of Practical Psychologists on Teaching Methods and Technologies of Post-Covid Social and Psychological Rehabilitation of Educational Process Participants". The publication reveals the structure and content of the program, describes the process of testing and implementation, and presents the results of an empirical study of the formation of professional skills of practical psychologists in the context of social and psychological rehabilitation work. implementation of the program, the author identified 12 professional competencies that are necessary to provide effective social and psychological rehabilitation services to students, their parents and teachers of educational institutions. The results of the study of the formation of competencies in a group of psychologists of educational institutions of Vinnytsia and Chernivtsi regions who were trained under this program are analyzed. There is a positive trend in the growth of professional competence in terms of awareness and mastery of methods and technologies of post-COVID social and psychological rehabilitation of participants in the educational process. Indicators of the formation of professional skills in the vast majority of psychologists upon completion of training moved from an average level (38%–62% before the start of training) to a sufficient (30–60%) and high (30–47%). The generalized indicators at the end of the training ranged from 7.4 to 8.4 points, which is a sufficient level for effective work.

Key words: methods, technologies, practical psychologist, professional competencies, post-COVID social and psychological rehabilitation.

УДК 159.92/98: 37.09
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.73.45>

Романовська Д.Д.

к.психол.н., старший науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти
Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи Національної академії педагогічних наук України;
завідувач науково-методичного центру практичної психології та соціальної роботи
КЗ «Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області»

Актуальність. Пандемія COVID-19 значною мірою негативно вплинула на всі сфери життя людей, призвела до серйозних проблем як у їхньому фізичному, так і у психічному здоров'ї. Дослідники ментального здоров'я всього світу відмічали значні порушення, пов'язані з пандемією, зокрема такі як тривога, стрес, проблеми з диханням, втома, депресія, порушення сну, зниження стресостійкості та емоційне вигорання. Наукові дослідження підтверджують, що пандемія COVID-19

залишила після себе шлейф психологічних/психічних порушень, фізичних розладів, які зумовлюють довгостроковий вплив на психічне здоров'я та потребують реабілітації [6].

Українське суспільство також потребувало впровадження системних заходів соціально-психологічної реабілітації у постковідний період, але через початок російського повномасштабного військового вторгнення зазнало нових травматичних впливів. Стрессова напруга в період війни негативно

вплинула на учасників освітнього процесу, порушила функціонування психічних процесів у дітей, що значною мірою вплинуло на навчальну діяльність, вносячи деструктивний елемент в освітній простір.

Київський міжнародний інститут соціології у грудні 2024 року провів власне всеукраїнське дослідження громадської думки, в результаті якого 87% українців визнали, що пережили стрес у 2024 році. Аналіз показав, що рівень стресу дещо залежить від регіону, збільшуючись із заходу на схід, зокрема, на заході України стрес переживали 90% опитаних, в Центрі – 86%, на Півдні – 92% і на Сході – 97%. Збільшилася кількість людей, які звертаються до психологів або психотерапевтів: частка тих опитаних, хто звертається при потребі, збільшилась із 7% у 2022 році до 17% у кінці 2024 року. Відсоток респондентів, які категорично не планують звертатися до фахівців, зменшився з 46% у 2022 році до 22% у 2025 році. Разом з тим, стало більше людей, які відчують потребу у психологічній допомозі: у 2022-му таких було 41%, а у 2025 році – 71%. Проте, фактичне звернення до фахівців залишається низьким – лише 13% респондентів звернулися за допомогою на початок 2025 року [5].

Пандемія COVID-19, а потім і повномасштабна війна обумовили виникнення серйозних викликів в діяльності освітніх закладів, зокрема і у професійній діяльності фахівців психологічної служби щодо збереження психічного здоров'я та соціально-психологічного благополуччя усіх учасників освітнього процесу [3].

Доведено, що в Україні станом на даний час через війну 75% дітей піддалися психологічній травматизації. Це означає, що більшість українських дітей зазнала впливу воєнних дій. Наслідки їх проявляються замкнутістю, зниженням бажання контактувати й комунікувати з оточуючими, погіршенням пам'яті, порушенням сну, появою нічних жахів, результатом чого є соціально-психологічна дезадаптація та значніші розлади психіки [7].

За результатами опитування Gradus Research, 57,3% дітей і підлітків мають симптоми емоційних чи поведінкових реакцій, 26,4% – реактивні (психогенні) розлади, іноді до ступеню психозу та ознаки порушення соціального функціонування, та 10,1% – посттравматичний стресовий розлад [1]. Зазначене вище свідчить про нагальну потребу психологічної підтримки, допомоги та відновлення стану благополуччя учасників освітнього процесу.

У зв'язку з цим, актуальною потребою постає запровадження заходів соціально-психологічної реабілітації у професійній діяльності практичних психологів закладів освіти, яка дозволить охопити значну кількість дітей і дорослих професійною психологічною допомогою та буде запобігати формуванню ПТСР, інших психічних проблем як наслідків травматичного впливу війни у постковідний період. Варто зазначити, що для запровадження якісної

соціально-психологічної роботи щодо відновлення стану благополуччя учасників освітнього процесу, здатності до набуття життєвих компетентностей здобувачів освіти в умовах сьогодення, необхідно вирішити питання готовності шкільних практичних психологів до цієї роботи шляхом проведення з ними спеціалізованого навчання з оволодіння реабілітаційним методикам та технологіям як складової підвищення кваліфікації.

Мета цієї статті представити результати роботи групи науковців Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи Національної академії педагогічних наук України з розробки та впровадження «Програми підвищення кваліфікації практичних психологів з навчання методикам і технологіям постковідної соціально-психологічної реабілітації учасників освітнього процесу». Програма розроблена в рамках проєкту «Постковідна соціально-психологічна реабілітація учасників освітнього процесу в діяльності працівників психологічної служби» (реєстраційний номер 2021.01/0198), який реалізується за грантової підтримки Національного фонду досліджень України.

Виклад основного матеріалу. За даними Міністерства освіти і науки України у 2023/2024 навчальному році чисельність фахівців психологічної служби становила 20 117 осіб, з них: практичних психологів – 13 035 осіб, соціальних педагогів – 6 995 осіб, методистів – 87 осіб. Середня забезпеченість закладів освіти працівниками психологічної служби у 2023/2024 навчальному році становила 72%, з них: практичними психологами – 76%, соціальними педагогами – 65% [1]. І хоча в Україні не має 100% забезпечення практичними психологами закладів освіти (це також залежить від регіону, наприклад, в Чернівецькій області забезпечення закладів освіти загальної середньої, професійно-технічної, фахової перед вищої освіти практичними психологами становить 94%), саме ці фахівці мають відповідну фахову освіту і уміння надавати першу психологічну та кризову допомогу, підтримку учасникам освітнього процесу в контексті відновлення навичок життєстійкості, розвитку резиліентності та зміцнення психічного здоров'я.

З 2022 року співробітники Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України під керівництвом В. Панка здійснили ряд досліджень з визначення проблем і запитів, інструментів та методології соціально-психологічної реабілітаційної допомоги, які застосовують фахівці психологічної служби в роботі з учасниками освітнього процесу з метою подолання наслідків пандемії COVID-19, травматичних впливів війни [2,3,4]. У 2024 році науковцями була розроблена та апробована «Програма підвищення кваліфікації практичних психологів з навчання методикам і технологіям постковідної соціально-психологічної реабілітації учасників освітнього процесу» [3].

Зміст навчальної програми, зокрема цілісний і системний добір модулів і тем, урахує особливості професійної діяльності практичних психологів, і визначається викликами війни та постковідними потребами суспільства щодо запровадження в закладах освіти системи заходів щодо відновлення життєстійкості, соціально-психологічного благополуччя учасників освітнього процесу. Програма розроблена на основі компетентнісного та проектно-технологічного підходів з урахуванням принципів цілісності, системності, технологічності та варіативності, подана у взаємозв'язку цілового, змістового, технологічного та контрольо-аналітичного компонентів, відповідно до державної політики України у галузі освіти, стратегій підвищення якості освіти, Національної рамки кваліфікації, освітніх та професійних стандартів педагогічних працівників, вимогами щодо компетентностей практичного психолога закладу освіти, відповідно до професійного стандарту професії «Практичний психолог закладу освіти».

Програма передбачає оновлення знань практичних психологів і соціальних педагогів з навичок емоційної саморегуляції, професійного саморозвитку, мотивації до інноваційної професійної діяльності. Представляючи різноманітні підходи, автори намагалися окреслити найбільш доречні методи, які відповідатимуть індивідуальним потребам осіб, які пережили травматичну подію або опинилися в складній життєвій ситуації. Адже немає універсальної психологічної техніки, яка б підійшла всім без винятку, оскільки люди по-різному реагують на травматичні події. Широкий спектр окреслених технік, забезпечить гнучкість та підвищить ефективність роботи шкільного практичного психолога, надасть можливість швидко комбінувати різні підходи або адаптувати методи під конкретну ситуацію, що, своєю чергою, сприятиме більш ефективній допомозі у процесі соціально-психологічної реабілітації. Ознайомлення з різними техніками надання допомоги постраждалим учасникам освітнього процесу сприятиме підвищенню рівня кваліфікації та розширенню професійної компетенції практичного психолога закладу освіти. Допоможе не лише краще зрозуміти різноманітність реабілітаційних підходів, а й швидко інтегрувати їх у свою практику. Практична спрямованість програми дозволяє забезпечити комплексний та індивідуалізований підхід до надання ефективної психологічної допомоги всім учасникам освітнього процесу. Це підвищує загальну ймовірність успішного відновлення і допомагає уникнути ситуацій, коли жодна з застосованих технік не дає потрібного результату [3].

Мета Програми – вдосконалення професійної компетентності практичних психологів закладів освіти усіх типів і форм власності, центрів соціально-психологічної реабілітації на основі нових концептуальних підходів до змісту, форм і методів професійної діяльності у сучасній школі і запровадження ефективних соціально-психологічних методик і технологій психологічної реабілітації

учасників освітнього процесу після пережитої ними травматичної події, пов'язаної з пандемією COVID-19 в умовах російсько-української війни [3].

Очікувані результати підвищення кваліфікації передбачають посилення професійного потенціалу практичних психологів в контексті здійснення соціально-психологічної реабілітації постраждалих учасників освітнього процесу від пандемії COVID-19 в умовах російсько-української війни та розвиток передбачають розвиток необхідних умінь і навичок [3].

Програма складається з трьох змістових модулів: 1. Теоретично-методичний модуль (6 годин); 2. Практично-методичний модуль (20 годин); 3. Діагностично-контрольний модуль (4 години).

Навчальні заняття за програмою проводяться засобами лекційного викладу матеріалу (тематична лекція, інструктивна лекція, інтерактивна лекція з елементами панельної дискусії, лекція-презентація, проблемна лекція, лекція з елементами практичного заняття), практичних занять (тренінгів, майстерок, практикумів, дискусій, тренувальних вправ, авторських студій, самостійної роботи, інтерв'їзій, тестів). Структура Програми: повний курс – 30 год (1 кредит ЄКТС): лекційні заняття – 10 год; практичні заняття – 16 год; тренінги – 4 год.; самостійна робота, консультації викладачів – за потребою. За результатами опанування програми особи, які пройшли повне навчання отримують свідоцтво або сертифікат. Результатом успішного проходження курсів підвищення кваліфікації є виконання всіх передбачених програмою завдань та підготовка і презентація власного «Методичного кейсу реабілітаційних технологій» учасниками програми.

До теоретичного модулю входять теми: Соціально-психологічна реабілітація як складова психологічної допомоги в освітньому середовищі: покрокове відновлення життєздатності; Первинна психологічна допомога для осіб, які пережили травматичну подію внаслідок пандемії COVID-19 в умовах російсько-української війни; Психологія втрати та горювання: алгоритми та практики відновлення.

До практично-методичного модулю входять теми: Реабілітаційні технології відновлення здоров'я в умовах тривалої травматизації: фази та етапи роботи; Реабілітаційні практики соціально-психологічної допомоги особистості; Канали відновлення: застосування інтегративної багатовимірної моделі BASIC-PH; Групи психологічної підтримки для дорослих та дітей – учасників освітнього процесу: організація та проведення; Технологія розвитку емоційної саморегуляції: стратегія відновлення; Методика «Цілющий ліс», програма «Безпечне місце» та практика проведення «психологічних пікніків»; «Психологічна абетка» як програма розвитку життєстійкості дітей. Застосування ігрових методів у реабілітаційному процесі; Модель «зцілюючих класів» як інструмент психічного відновлення учнів, які пережили пандемію

COVID-19 в умовах російсько-української війни; Розвиток здатності старшокласників, які пережили травматичні події, створювати проєкт власного майбутнього і вирішувати практичні завдання його досягнення.

Діагностично-контрольний модуль передбачає проведення повторної діагностики учасників навчання та презентацію власне укладених методичних кейсів соціально-психологічної реабілітації, які були апробовані в конкретних ситуаціях у процесі навчання в індивідуальному чи груповому форматі.

Протягом 2024 року програма була адаптована у взаємодії з Інститутами післядипломної педагогічної освіти Вінницької, Миколаївської Сумської, Чернівецької областей. Було проведено серію з 12 тематичних вебінарів для фахівців психологічної служби, під час яких практичні психологи закладів освіти (всього в таких апробаційних заняттях прийняли участь 185 фахівців) оцінювали тематику, змістовну складову, форму проведення кожного заняття та надавали усно/письмово конструктивні пропозиції, що і було враховано розробниками програми в остаточному її варіанті.

У 2025 році розпочалося впровадження програми для 3-х груп молодих, малодосвідчених та зацікавлених у темі практичних психологів закладів освіти Чернівецької та Вінницької областей. Зареєструвалося на навчання 60 практичних психологів закладів дошкільної, загальної середньої, професійно-технічної та фахової перед вищою освіти (3 групи по 20 осіб): з них 39 фахівців з Чернівецької області та 21 фахівець з Вінницької області. Навчання проводили її автори в режимі онлайн. Відповідно до програми, було проведено 15 онлайн занять (30 годин): з них 5 інтерактивно-лекційних занять (10 годин); 8 практичних занять (16 годин); 4-годинний тренінг. Успішно завершили навчання та отримали сертифікати підвищення кваліфікації 53 фахівці. Програма впроваджувалась за сприяння Вінницької обласної військової адміністрації та у співпраці з фахівцями науково-методичного центру практичної психології та соціальної роботи Комунального закладу «Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області». Навчання тривало з 02.04.2025 по 28.05.2025: щотижня проходили 4-годинні вебінари, відповідно до навчально-тематичних планів кожної групи за рахунок годин організаційно-методичної, навчальної роботи практичних психологів.

З метою аналізу результатів впровадження програми з учасниками навчання перед початком та по завершенню було проведено вхідне та вихідне анкетування. Емпіричне онлайн-опитування фахівців психологічної служби закладів освіти, що зареєструвалися для участі у навчанні за вказаною програмою, було проведено за допомогою спеціально-розробленої анкети, розробленої науковими співробітниками Українського науково-методичного центру НАПН України. У вхідному анкетуванні перед початком навчання (березень

2025 року) прийняло участь 53 фахівці: з них 28 осіб – це молоді та малодосвідчені фахівці, які працюють в закладах освіти 1–3 роки на посадах психологів; 15 осіб мають стаж роботи 3–6 років; 10 фахівців, що мають стаж більше 7 років, але спеціального навчання з теми соціально-психологічна реабілітація не проходили. Процедура передбачала заповнення бланків електронного зразку, створених за допомогою платформи Google Forms. Анкета складалася з 18 запитань; мета дослідження – визначити оперативну оцінку професійних умінь фахівців, що важливі у системі соціально-психологічної реабілітаційної допомоги. Виокремлено 12 основних професійних умінь в контексті соціально-психологічної реабілітації, які є важливими складовими фахової компетентності практичного психолога, відповідно до професійного стандарту професії «Практичний психолог в системі освіти». Основний метод дослідження професійних умінь – це запитання самооціночного типу з використанням шкали від 1 до 10 (де «1» – критично низький показник запропонованого вміння, а «10» – вміння сформоване повністю, і вже є досвід застосування), відповідно до якого було визначено узагальнений середній показник сформованості кожного вміння у групі респондентів, та було досліджено індивідуальні рівні сформованості кожного вміння в розрізі учасників навчання. Виокремлено 4 рівні сформованості професійних умінь: *низький* (якщо самооціночні показники були показники 1–3); *середній* (самооціночні показники 4–6); *достатній* (самооціночні показники 7–8); *високий* (самооціночні показники 9–10). Також в анкеті запропоновано відкриті запитання, які допомогли визначити методичний кейс реабілітаційних технологій, якими володіли психологи до та після навчання за програмою.

Відповідно до отриманих результатів, на початку навчання лише 19% опитаних визнали, що мають чітке уявлення що таке «соціально-психологічна реабілітація»: з них лише 4 фахівці (8%) визначили свій рівень обізнаності в темі як високий (табл. 1).

По завершенню навчання учасники зазначили наступні змістові лінії у здійсненні соціально-психологічної реабілітаційної роботи з учасниками освітнього процесу: комплекс заходів, спрямованих на відновлення людини у правах, соціальному статусі, психологічному здоров'ї та дієздатності; успішний процес адаптації до навчання, соціуму з урахуванням нової реальності посттравматичної ситуації; набуття морально-психологічної рівноваги та відновлення балансу в житті; відновлення втрачених або порушених психічних можливостей, психологічного здоров'я; комплекс заходів (багато-рівневий і динамічний), спрямованих на підтримку індивіда в освоєнні навичок соціальної взаємодії та самореалізації після досвіду травматичних або негативних подій; процес, спрямований на послаблення наслідків травматичних подій та відновлення людини після пережитого, її повернення до

Показники обізнаності психологів щодо змісту поняття «соціально-психологічна реабілітація» та ступінь володіння такими методиками, практиками (самооцінювання за шкалою 1–10)

Рівні обізнаності	До навчання (n=53)		Після завершення навчання (n=53)	
	К-сть респондентів (%)	Індекс обізнаності групи	К-сть респондентів (%)	Індекс обізнаності групи
Низький (1–3)	13	5,9	0	8,1
Середній (4–6)	42,5		8	
Достатній (7–8)	36,5		54	
Високий (9–10)	8		38	

нормального життя; активізація здатності до життєтворення.

На початку навчання 44% психологів не зазначили в анкеті жодної методики, технології чи техніки, якою володіють, і яку варто використовувати в системі соціально-психологічної реабілітації з учасниками освітнього процесу. Лише 8% респондентів (4 особи з 53) чітко і впевнено назвали 11 технік, які будуть ефективними в цій роботі. Інші 48% називали різні форми роботи, напрямки роботи і психотерапевтичні підходи без жодної конкретної методики, практики чи технології. Отже, серед технік було названо: дихальні вправи, техніки заземлення, м'язова релаксація, методика «Безпечне місце», ізотерапія.

Після завершення навчання не було жодного респондента який би не зазначив таких методик, практик, інструментів, технологій. Переважна більшість психологів (75%) представила сформований методичний кейс таких інструментів (в розрізі здобувачів освіти, педагогів, батьків) і на підсумковому занятті, і у вихідному анкетуванні. Важливо відзначити, що ці учасники зазначили у відповідях, що усвідомлюють цінність соціально-психологічної реабілітаційної роботи, і вже апробували багато технік в індивідуальній та груповій роботі в процесі навчання. Інші 25% зазначили узагальнено окремі техніки і методи для використання учасниками освітнього процесу від 2 до 8. Варто виділити наступні техніки, яким навчилися фахівці в програмі, і які були зазначені переважною кількістю респондентів: методика «Basic-Ph» та персональна карта відновлення за цією моделлю; Техніка травмо терапевтичного теппінгу (ТТТ); технологія розвитку емоційної саморегуляції (ТРЕС), і всі техніки, методики, що використовуються в ній; технологія «Психологічна абетка» для роботи з дітьми дошкільного, молодшого шкільного віку; методика «Цілющий ліс» та «Безпечне місце», методика організації та проведення груп психологічної підтримки; методи EMDR; казкотерапія та різноманітні арт-терапевтичні методи; техніки когнітивно-поведінкової терапії; методика роботи з втратою.

Запропонована програма підвищення кваліфікації практичних психологів довела свою ефективність, і в якості підтвердження маємо позитивні зміни самооцінних показників учасників навчання щодо рівнів сформованості професійних умінь фахівців (табл. 2).

В цілому, самооцінні показники сформованості професійних умінь щодо здійснення соціально-реабілітаційної роботи до навчання коливалися в межах від 4,4 балів до 5,3 бали. Відповідно до запропонованої шкали цей показник відображає середній рівень сформованості професійних умінь у практичних психологів, що може свідчити і про середній рівень готовності фахівців до такої роботи. Кількість учасників, що визначали рівень сформованості професійних умінь до початку навчання як низький коливалася в межах 14–39%; а тих, що визначили свій рівень як високий – всього 0–8%. Найвищими показниками було оцінено «уміння визначати пріоритетні дії для надання первинної психологічної допомоги постраждалим, використовувати п'ять основних принципів підтримки постраждалих у конкретних ситуаціях» – середній показник сформованості 5,3 бали, і також тут найменша кількість осіб з низьким рівнем (14%), і найбільша кількість осіб з високим рівнем розвитку цього умінь (8%).

Висновки. Навчання в «Програмі підвищення кваліфікації практичних психологів з навчання методикам і технологіям постковідної соціально-психологічної реабілітації учасників освітнього процесу» дозволило учасникам підвищити рівень професійної компетентності в цілому, і зокрема у практичних навичках. Показники сформованості професійних умінь у переважній більшості психологів по завершенню навчання сформувались на достатньому (30–60%) та високому рівні (30–47%). По завершенню навчання низький рівень компетентності не вказав жоден учасник. Загальні середні показники перейшли з середнього в достатній рівень, і по завершенню навчання коливалися в межах 7,4–8,4 балів.

На підсумковому занятті під час рефлексії досліджувані відзначали: Мар'яна – «У мене вагомий багаж знань з психології, але я часто не розрізняла ті ситуації, коли їх краще використовувати, особливо в контексті соціально-психологічної реабілітації»; Ольга – «Я чула про багато методів, але не знала чіткого алгоритму їх застосування, особливостей проведення. Була впевнена, що соціально-психологічна реабілітація – це не для школи, це надто складно. А тепер я розумію чому це так важливо робити саме в закладах освіти»; Оксана – «Вперше взагалі на курсах такого рівня, з науковим обґрунтуванням кожного методу, тех-

Таблиця 2

Показники сформованості рівнів професійних умінь психологів в контексті здійснення соціально-психологічної реабілітації (СПР) (самооцінка за шкалою 1–10)

№	Професійне уміння	Учасники освітнього процесу	До навчання (n=53)					Після навчання (n=53)				
			Низький (%)	Середній (%)	Достатній (%)	Високий (%)	Узагальнений середній у групі	Низький (%)	Середній (%)	Достатній (%)	Високий (%)	Узагальнений середній у групі
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	Уміння визначати завдання та інструменти психологічної профілактики як складової СПР учасників освітнього процесу (УОП) та аналізувати її ефективність	3 усіма УОП	17	60	21	2	5	0	8,5	55,5	36	8,1
2	Уміння планувати, організовувати та визначати ключові показники ефективності психологічної просвіти в контексті СПР здобувачів освіти	Діти	23	51	22	4	5,2	0	9	38	53	8,4
		Батьки	26	53	17	4	4,8	0	28	38	34	7,4
		Педагоги	26	50	16	8	5	0	21	30	49	8
3	Уміння визначати пріоритетні дії для надання первинної психологічної допомоги постраждалим, використовувати п'ять основних принципів підтримки постраждалих у конкретних ситуаціях	3 усіма УОП	14	60	22	4	5,3	0	11	42	47	8,1
4	Уміння розробляти, застосовувати і визначати ефективність алгоритмів діяльності щодо СПР, підбирати методичний кейс реабілітаційних технологій, адаптувати алгоритми до індивідуальних потреб УОП	3 усіма УОП	15	62	21	2	5	0	13	53	34	7,9
5	Уміння застосовувати індивідуальні реабілітаційні практики для стабілізації емоційного стану УОП відповідно до актуального фізичного і психічного стану, потреб, настанов людини і ситуації	Діти	32	45	21	2	4,9	8	18	60	14	7,9
		Батьки	39	42	17	2	4,4	0	19	36	45	7,4
		Педагоги	30	48	18	4	5	2	26	38	34	7,7
6	Уміння застосовувати індивідуальні реабілітаційні практики для розвитку резильєнтності УОП відповідно до актуального фізичного і психічного стану, потреб, настанов людини і ситуації у якій вона знаходяться	Діти	28	49	21	2	4,7	0	14	41	41	7,8
		Батьки	34	45	17	4	4,6	0	22	48	30	7,5
		Педагоги	32	45	21	2	4,7	0	17	43	40	7,9
7	Уміння застосовувати індивідуальні реабілітаційні практики для відновлення соціальних навичок та налагодження міжособистісних стосунків УОП відповідно до актуального фізичного і психічного стану, потреб, настанов людини і ситуації у якій вона знаходяться	Діти	26	49	20,5	4	4,9	0	19	36	45	8
		Батьки	32	51	15	2	4,5	0	25	34	41	7,5
		Педагоги	32	51	13	4	4,7	0	17	39	44	7,9
8	Уміння застосовувати індивідуальні реабілітаційні практики для сприяння створенню і відновленню життєвих перспектив УОП відповідно до актуального фізичного і психічного стану, потреб, настанов людини і ситуації у якій вона знаходяться	Діти	28	46	24	2	4,8	0	12	42	46	8,2
		Батьки	38	39	21	2	4,4	0	30	34	36	7,5
		Педагоги	34	42	22	2	4,6	0	21	34	45	7,8

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
9	Уміння застосовувати групові реабілітаційні практики для стабілізації емоційного стану УОП відповідно до актуального фізичного і психічного стану, потреб, настанов людини і ситуації	Діти	28	44	22	6	5	0	21	32	47	7,9
		Батьки	34	39,5	22,5	4	4,6	0	27	39	34	7,5
		Педагоги	36	38	22	2	4,7	0	21	38	41	7,7
10	Уміння застосовувати групові реабілітаційні практики для розвитку резильєнтності УОП відповідно до актуального фізичного і психічного стану, потреб, настанов людини і ситуації у якій вона знаходяться	Діти	26	46	24	4	5	0	18	40	42	8
		Батьки	34	42	22	2	4,5	0	26	40	34	7,5
		Педагоги	34	42	22	2	4,7	0	10	52	38	8
11	Уміння застосовувати групові реабілітаційні практики для відновлення соціальних навичок та налагодження міжособистісних стосунків УОП відповідно до актуального фізичного і психічного стану, потреб, настанов людини і ситуації у якій вона знаходяться	Діти	30	44	22	4	4,8	0	18	37	45	8,1
		Батьки	38	38	18	6	4,5	0	30	40	30	7,5
		Педагоги	36	40	20	4	4,6	0	17	38	45	7,8
12	Уміння застосовувати групові реабілітаційні практики для сприяння створенню і відновленню життєвих перспектив УОП відповідно до актуального фізичного і психічного стану, потреб, настанов людини і ситуації у якій вона знаходяться	Діти	30	46	24	0	4,7	0	17	36	47	8,1
		Батьки	36	42	22	0	4,4	0	25	32	43	7,7
		Педагоги	36	42	20	2	4,5	0	19	34	47	7,9

ніки, прийому. Хочу відзначити, що я по завершенню навчання володію оптимальним методичним кейсом реабілітаційних практик, і мотивована їх використовувати».

Наступним кроком буде супервізійна підтримка практичних психологів у процесі впровадження соціально-психологічного відновлення особистості в системі освіти у 2025-2026 навчальному році.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лист ДНУ ІМЗО МОНУ від 08.08.2024 № 21/08-1233 «Про методичні рекомендації «Пріоритетні напрями роботи психологічної служби в системі освіти України у 2024/2025 навчальному році». URL: <https://imzo.gov.ua/2024/09/09/lyst-imzo-vid-08-08-2024-21-08-1233-pro-metodychni-rekomendatsii-priorytetni-napriamy-roboty-psykholohichnoi-sluzhby-v-systemi-osvity-ukrainy-u-2024-2025-navchal-nomu-rotsi/> (дата звернення: 03.05.2025).

2. Подолання наслідків пандемії COVID-19 у закладі освіти: навчально-методичний посібник / авт. кол.: В.Г. Панок, І.І. Ткачук, Д.Д. Романовська, Р.А. Мороз, Т.Б. Гніда, В.М. Горленко, Н.В. Сосновенко; за наук. ред. В.Г. Панка. Київ : ДІА, 2021. 224 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729074/1/posibnyk_COVID.pdf (дата звернення: 12.05.2025).

3. Програма підвищення кваліфікації практичних психологів з навчання методикам і технологіям постковідної соціально-психологічної реабілітації учасників освітнього процесу / за наук. ред. В. Г. Панка ; [авт. кол.: В. Г. Панок (керівник), Д. Д. Романовська, І. І. Ткачук, В. В. Предко, Р. А. Мороз, Т. Д. Каменщук, Г. В. Якимчук ; НАПН України, Укр. наук.-метод. центр практ.

психол. і соц. роботи]. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2024. 84 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743115/1/Rehabilitation_EI.pdf (дата звернення: 12.05.2025).

4. Психологічний супровід відновлення освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти (з досвіду роботи) : практ. посіб. / авт. кол. : В. Г. Панок, В. В. Рибалка, С. К. Шандрук, І. І. Ткачук, Д. Д. Романовська, В. В. Предко, М. В. Саврасов, І. В. Марухина, В. М. Горленко; за наук. ред. В. Г. Панка. [Електронний ресурс]. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2024. 225 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744341/1/Psy_suprovid_vidnovlennia_osvit_protseesu_ZZSO_dosvid_2024.pdf (дата звернення: 03.05.2025).

5. Стресові ситуації в житті українців, 2024. Київський міжнародний інститут соціології: веб-сайт. URL: https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1472&page=1&fbclid=IwY2xjawlJd79leHRuA2FibQIxMAABHY71RreNESEeaExvhRXVKuSsPfTdTdXBJ-dg7xt1Ld1zyfjUiRS60IMxcyxQ_aem_unBN4kSm4rq0J5wS2jLFRA (дата звернення: 03.05.2025).

6. Чабан О.С. Реабілітація після COVID-19: початок дискусії, яка вже й так запізнилася. Health-ua.com: веб-сайт. URL: <https://health-ua.com/article/67028-reabilitatsiya-pslya-COVID19-pochatok-diskus-yaka-vzhe-j-tak-zapznilasya> (дата звернення: 08.04.2025).

7. Щербак О.О., Кондрацька Л.В., Беженська А.А. Вікові особливості психоемоційного стану підлітків в умовах війни. Габітус. Випуск 55. 2023. С. 67–71. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2023/55-2023/11.pdf> (дата звернення: 06.05.2025).